

Çocukların Sosyal Medyadaki Dijital Ayak İzleri: Mahremiyet İhlalinde Hassas Noktalar

Children's Digital Footprints on Social Media: Sensitive Points of Privacy Violation

Alkım ÖDEN AKMAN¹, Bahar ÇUHACI ÇAKIR², Can Naci KOCABAŞ³

¹ Ankara Şehir Hastanesi, Çocuk Hastanesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Adolesan Sağlığı Bölümü, Ankara, Türkiye

² Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

³ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Çocuk Alerji Bölümü, Muğla, Türkiye

ÖZ

Çocuklarla ilgili özel bilgi veya görüntülerin, aileleri tarafından veya başka herhangi bir nedenle sosyal medyada paylaşılması ve ifşa edilmesi olguları hızla artmaktadır. Hızlı bir şekilde artan ebeveyn paylaşımları, 'parenting' ve 'share' kelimelerinden türetilmiş 'sharenting' kavramının literatüre girmesine neden olmuştur. İnternette paylaşılan bilgiler çok uzun süre var olma, başkaları tarafından kaydedilip saklanma ve yine başkaları tarafından kullanıma açılma potansiyeline sahiptir. Çocukların rızasının olmadığı ve henüz bilinçli yaşlara gelmedikleri döneme ait görüntülerinin sık kullanılan sosyal medya ağlarında paylaşımı, mahremiyet ihlaline sebep olarak, çocukların istismar tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına yol açabilir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, İhlal, Mahremiyet, Sosyal medya

ABSTRACT

The phenomenon of sharing and disclosing private information or images about children on social media by their families or for any other reason is growing rapidly. The rapidly increasing parental sharing has led to the introduction of the concept of 'sharenting', derived from the words 'parenting' and 'share', into the literature. Information shared on the Internet has the potential to exist for a very long time, be recorded and stored by others, and be made available to others. Sharing images of children from the period when children do not have their consent and have not reached the conscious age yet on frequently used social media networks may cause a violation of privacy and put children at risk of abuse.

Key Words: Children, Violation, Privacy, Social media

GİRİŞ

Teknoloji ve internetin hızlı gelişimiyle birlikte, çocukların gündelik yaşamlarındaki kişisel bilgilerinin; fotoğraf ve videolar aracılığıyla topluma/kamuya açık olarak paylaşımın arttığı görülmektedir. Hızlı bir şekilde artan ebeveyn paylaşımları, 'parenting' ve 'share' kelimelerinden türetilmiş 'sharenting' kavramının literatüre girmesine neden olmuştur. Fotoğrafların paylaşımıyla ilgili tüm sorumluluk bu paylaşımları yapan ebeveynlere aittir. Ancak, internette paylaşılan bilgiler çok uzun süre var olma, başkaları tarafından kaydedilip saklanma ve yine başkaları tarafından kullanıma açılma potansiyeline sahiptir (1).

Kişinin sahip olduğu değerlerin, kitlelerin ve bireylerin kullanmasına, yorumlamasına ve izlemesine imkan verecek bir şekilde dolaşımında olması veya başkalarına (bilinçli veya bilinçsiz) sunulması "mahremiyet ihlali" olarak değerlendirilmektedir. Yetişkinler kendi mahremiyetleri hakkında büyük ölçüde dikkatli olmaktadır, konu çocukların mahremiyetine geldiği zaman bilgi eksikliği ve karmaşası olabilmektedir. Çocukların rızasının olmadığı ve henüz bilinçli yaşlara gelmedikleri döneme ait görüntülerinin sık kullanılan sosyal medya ağlarında paylaşımı, mahremiyet ihlaline sebep olarak, çocukların istismar tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına yol açabilir (2).

ÖDEN AKMAN A : 0000-0001-8080-7127
ÇUHACI ÇAKIR B : 0000-0003-1299-8464
KOCABAŞ CN : 0000-0001-8859-7187

Çıkar Çatışması: Tüm yazarlar adına, ilgili yazar çıkar çatışması olmadığını belirtir.

Conflict of Interest: On behalf of all authors, the corresponding author states that there is no conflict of interest.

Atıf yazım şekli / How to cite : Öden Akman A, Çuhacı Çakır B, Kocabaş CN. Çocukların Sosyal Medyadaki Dijital Ayak İzleri: Mahremiyet İhlalinde Hassas Noktalar. Türkiye Çocuk Hast Derg 2021;15:553-555.

Yazışma Adresi / Correspondence Address:

Alkım ÖDEN AKMAN
Ankara Şehir Hastanesi, Çocuk Hastanesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği,
Adolesan Sağlığı Bölümü, Ankara, Türkiye
E-posta: alkimakman@gmail.com

Geliş tarihi / Received : 09.06.2021

Kabul tarihi / Accepted : 13.09.2021

Elektronik yayın tarihi : 10.11.2021

Online published

DOI: 10.12956/tchd.949279

Geleneksel medyanın pasif ve gözlemci yapısının aksine, okuyucuya aktif ve katılımcı olma şansı veren sosyal medya ağları, zamana ve mekâna bağlı olmaksızın, çevrimiçi birlikteliklere imkân veren bir yapıya sahiptir. Bu ağlar arasında, en çok dikkat çekenlerin başında “blog” (sanal ortam günlüğü) adı verilen ağlar gelmektedir. “Blogger anne” kavramı, annelik deneyimlerini, çocuk yetiştirme pratiklerini, çocukları ile kurdukları ilişki biçimlerini kamusal alana taşıyan, blogları üzerinden okuyucularıyla paylaşan ve bazen kendilerine veya çocuklarına hediye edilen ürünlerin reklamını çocukları üzerinden yapan annelere işaret etmektedir. Bazı ebeveynler çocuklarının zihinsel problemleri ve sağlık durumlarını da paylaşabilmektedir (3).

Doğumlarından itibaren tüm özel anlarının sosyal medya platformlarında paylaşılması, çocuklarda kendi kimliklerinin dışında sanal kimlikler oluşturmak anlamına gelmektedir. Ergenlik dönemine gelindiğinde özerklik duygusu ve arkadaş ortamlarının da etkisiyle bu durumdan rahatsız olunabilir. Yaşanabilecek bir başka olumsuzluk da, doğdukları andan itibaren tanıdığı ya da tanımadığı pek çok insan tarafından fotoğrafları ve videoları izlenen çocuklar bu şekilde bir ilginin doğal olduğu algısına kapılabilir ve gerçek hayatta da aynı ilgiyi bekleyerek sürekli bir onaylanma ve beğenilme beklentisine girebilirler. Çocuklara ait bilgileri ve görüntüleri paylaşmak yakın gelecekte çeşitli psikolojik ve hukuki sorunları da beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır (4).

Günümüzde, dijital bilgi ve iletişim teknolojileriyle sağlık iletişimi, halk sağlığının temel fonksiyonlarından biri haline gelmiştir ve sosyal medya da bu alanda önemli rol oynamaktadır. Hekimler sosyal medyayı, tıbbi bilgileri taramak veya keşfetmek, meslektaşları arasında bilgi alışverişi, mesleki sorunlar ve klinik deneyimlerin paylaşımında kullanmakta, bazıları da günlük olarak yeni bilgilerle sosyal medyaya katkıda bulunmaktadır. Hekimlerin sosyal medya kullanımında, en önemli dijital profesyonellik sorunları gizlilik ve mahremiyettir.

Hekim hastanın rızası olmadan onun bilgilerini başka biriyle paylaşırsa mahremiyet ihlali yapmış olur. Bu nedenle hekimler tıbbi amaçlı bile olsa çevrimiçi ortamlardaki hastalarının bilgilerini paylaşırken hastalardan izin almalıdırlar, ancak çocuk hastaların resim veya diğer bilgilerini, ailelerin rızası ile paylaşsalar dahi, bu paylaşımın mahremiyet ihlali veya etik olup olmadığı tartışmalıdır. Hekimlerin ve tıp öğrencilerinin sosyal medya kullanımındaki artış nedeniyle birçok eğitim kurumu ve meslek örgütü sosyal medya kılavuzları geliştirmiştir. Türk Tabipler Birliği'nin 10-11 Haziran 2016 tarihinde toplanan 67. Büyük Kongresi'nde 15.02.2017'de “Hekimler ile Sağlık Kurum ve Kuruluşlarının Elektronik Ortamlardaki Paylaşımına İlişkin Kılavuz” duyurulmuştur. Bu kılavuz, bu konuda atılan ilk adım olması açısından değerlidir (5). Anayasamızın 20. maddesine eklenen ek fıkra ile de “Özel Hayatın Gizliliği” başlığı altında kişisel verilerin korunması hakkı Anayasal koruma altına alınmış; ayrıca özel hayatın gizliliğini ihlal suçu Türk Ceza Kanunu'nun 134. maddesinde; kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi

ve yayılmasına ilişkin yaptırımlar da Türk Ceza Kanununun 135 ve devamı maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır (6,7).

Sosyal medyada paylaşılan fotoğrafların ve kişisel bilgilerin, çocuklarda psikolojik sorunlar ve aile içi iletişim problemleriyle birlikte; çocuk istismarı, çocuk pornografisi, pedofili gibi konularda bazı tehlikelere yol açtığı bilinmektedir. Ticari ürünlerin çocukların sevimli ve masum ifadeleri üzerinden pazarlanması da bir diğer istismar türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Paylaşılan her çocuk fotoğrafı, aynı zamanda çocuğun suiistimal edilmesine de neden olabilir (1, 7).

Ülkemizde sosyal medya paylaşımlarını engelleyecek veya yaptırım uygulayacak yeterli yasalar bulunmamaktadır. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nın, okullarda sosyal medyanın kullanılması konusunda, 07.03.2017 tarihinde yayınlamış olduğu 2017/12 sayılı genelge ile facebook, twitter, youtube gibi sosyal medya kanallarında öğrenci resimleri, öğrenci videoları, öğretmen resimleri ve videolarının paylaşılması konusunda açıklama yapılmıştır ve hukuka aykırı yapılan paylaşım yapanlar hakkında yasal işlem başlatılabileceği belirtilmiştir (8). Henüz sosyal medya hukuku adı altında kapsamı ve çerçevesi tam olarak belirlenebilmiş bir hukuk dalı olmayıp dünyanın her tarafında sosyal medya konusunda kimi hukuksal boşluklar bulunmakta, bazı ülkeler konuya daha liberal, bazıları ise daha katı yaklaşmaktadır. 2019 yılında ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre, bir sosyal medya platformunda paylaşım yapan fenomen annelerin çocuk içerikli fotoğraflarını, diğer fotoğraflarına göre daha yüksek oranda paylaştıkları ve paylaştıkları çocuk fotoğraflarının %40.8 oranında reklam içerdiği sonucu, çocukların ebeveynleri tarafından reklam aracı olarak kullanıldığı varsayımını güçlendirmektedir. Aynı çalışmada, Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve farklı yerleşim birimlerinde yaşayan, farklı yaş gruplarından 850 katılımcının sosyal medyada yapılan paylaşımlarla ilgili duygu, düşünce ve davranışları belirlenmeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarına göre katılımcıların %76'sı sosyal medyada paylaşımlar yapmayı sevdiğini ve %67'si sosyal medyada çocuk fotoğraflarının rahatsızlık verebileceğini belirtmiştir. Rahatsızlık verebilecek içeriklerde ise en başta çocukların mahrem alanlarını ortaya koyabilecek fotoğrafların yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla sosyal medyada çocuk fotoğrafı paylaşmanın çocuk istismarı ve mahremiyet üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği bu çalışmada, toplumun da bu konular üzerinde durduğu, rahatsızlık duyduğu konuların var olduğu, endişe ve benzeri birtakım olumsuz duygular yaşadıkları ortaya konmuştur (2).

Sosyal medya paylaşımları esnasında dikkat edilmesi gereken en önemli unsur bireylerin ve özellikle çocukların mahremiyet ve güvenlik sınırlarının ne olduğudur. Bireylerin dijital ortamlarda karşılaştıkları sorunları çözebilmelerinin, etik kurallara uygun davranabilmelerinin, sahip oldukları hak ve sorumluluklarının bilincinde olmalarının, gerçek kimlik ve sanal kimlik ayrımını gözeterek doğru ve tutarlı davranışlar belirlemelerinin önemi giderek artmaktadır (2,4).

Sosyal medyada herhangi bir eylemde bulunmadan önce; paylaşımların kişinin kendisine ve ulaştığı bireylere faydası, topluma katkısı ve yararı, paylaşımlarda kişinin kendisi, yakınları ve çocukları için tehdit oluşturabilecek bir unsur olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bireylerin yukarıdaki soruları kendilerine sormaları; otokontrol sağlama ve sosyal medyada karşılaşılabilecek tehlikelere karşı kendilerini koruma açısından olumlu bir etki sağlar ve bir tür güvenlik filtresi oluşturur.

Çocukların, kişisel bilgilerin yayılımı üzerinde hiçbir kontrolü yoktur. Aileler yaptıkları paylaşımlar konusunda özenli davranmalı, çocuğun yararına olmayan, çocuk için tehdit unsuru olabilecek paylaşımlardan kaçınmalıdırlar. Aileler ve çocuklar sosyal medya kullanımı ile ilgili doğabilecek sorunlar hakkında bilgilendirilmeli ve farkındalık kazandırılmalı, bu konu ile ilgili olarak da, yasalar, politikalar oluşturularak, çocuğun yüksek yararı gözetilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Keith BE, Steinberg S. Parental Sharing on the Internet: Child Privacy in the Age of Social Media and the Pediatrician's Role. *JAMA Pediatr* 2017;171:413-4.
2. Serap Duygulu. Sosyal Medyada Çocuk Fotoğrafı Paylaşımlarının Mahremiyet İhlali ve Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi. *TRT Akademi* 2019;8:428-87
3. Erişim adresi: <http://www.esraoz.com/2016/04/20/saglik-iletisimi-acisindan-blogger/>
4. Sevim Çimke, Dilek Yıldırım Gürkan, Sevinç Polat. Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting Child Rights Neglect in Social Media. *JCP* 2018;16:261-7.
5. Kadriye Avcı. Hekimlerin sosyal medya kullanımı ve etik. *Türk J Public Health* 2018;16. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2018). (28.12.2018), https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
6. Alev Fatoş Parsa, Zuhale Akmeşe. Sosyal Medya ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri Örneği* *Social Media and Child Abuse: The Case of Instagram Mothers. Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi* 2019; 5;163-91.
7. Hüseyin Serin. Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında mı?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2019;20 (Özel Sayı):1-27.
8. Milli Eğitim Bakanlığı. Okullarda Sosyal Medya Kullanımı. 2017\12 Genelge. Erişim Tarihi: 19.04.2021 https://drive.google.com/file/d/0BxCYXmeNe_fFSzJTNVc4MkRJUDA/view.